

KAYREVAN

mahallî güçlerin eline geçmekle birlikte Fransızlar'ın işgaline uğradığı 1881'e kadar Osmanlı idaresinde kaldı. 1956'da bağımsızlığını kazanan Tunus Devleti'nin başlıca şehirlerinden biri oldu (ayrıca bk. TUNUS).

Kayrevan'a sadece İfrîkiye ve Mağrib'den değil Endülüs'ün ve Sicilya'nın çeşitli şehirlerinden de ilim tâhsili için öğrenciler gelir ve ülkelerine döndükten sonra buradan alıdları ilmî, felsefi anlayışı ve Mâlikî mezhebini yaymaya çalışırlardı. Kayrevan'dan pek çok âlim, edip ve şairle hekim-filozof yetişmiştir. Bunlar arasında Sahnûn b. Saîd, İbn Sahnûn, İshak b. İmrân, İshak b. Süleyman el-İsrâîlî, Muhammed b. Hâris el-Huşenî, Ebû Ca'fer İbnü'l-Cezzâr, İbn Ebû Zeyd, Kâbisî, Kazzâz, Rakîk el-Kayrevânî, İbn Reşîk el-Kayrevânî, İbn Şeref el-Kayrevânî ve Ali b. Abdülgâنî el-Husrî zikredilebilir (geniş bilgi için bk. Muhammed Zeytûn, s. 185-409). Bugün hâlâ ayakta olan, dünyanın en eski minaresine sahip Kayrevan Ulu-camii ve Üç Kapılı Cami ile Sîdî Sâhib ve Sîdî Ubeyd türbeleri şehirdeki başlıca mimari eserlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lane, *Lexicon*, VII, 2577; Steingass, *Diction-ary*, s. 947, 1003; Halîfe b. Hayyât, *et-Târih* (Zekkâr), I, 149, 164, 166, 235-238, 241-242, 247-248, 265-266, 272, 314, 340, 345, 356-357; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 311-328; İbn Hurdâzbîh, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, s. 87, 91-92; Ebû Bekir el-Mâlikî, *Riyâzû'n-nüfûs* (nşr. Beşîr el-Bekkûş), Beyrut 1403/1983, I, 16-57, 99-118; Kîndî, *el-Vü'l ve'l-kudât* (Guest), s. 9-13, 32-33, 47-51, 54-55, 58, 71; Bekrî, *Mu'cem*, I, 176-177, 200; III, 1105-1106; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (ed. M. J. de Goeje), Leiden 1967, I, 131-132, 324, 574, 745-746, 903; III, 32; IV, 177-178; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, III, 25-26, 88-91, 419, 465-466; IV, 105-110, 369-373; İbn İzári, *el-Beyânî'l-muğrib*, tür.yer.; İbn Haldûn, *el-'Iber*, VI, 109-110; Hasan el-Vezzân, *Vasîf İfri-kiyye*, I, 87-91; Hüseyîn Mânis, *Fethî'l-Arab li'l-Mağrib*, Kahire 1366/1947, s. 50-266; Ha-bîb el-Cenâhâni, *el-Kayrevânî*, Tunus 1968; Sa'd Zağlûl Abdülhamîd, *Târihu'l-Mâgrîbi'l-'Arabi*, İskenderiye 1979, I, 113, 137, 147-238; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Târihu'l-Mâgrîb fi'l-'aşri'l-İslâmi*, İskenderiye 1982, s. 144 vd.; Muhammed et-Talbî, *ed-Devletü'l-Aglebiyye* (trc. Müncî es-Sayyâdî), Beyrut 1985, bk. İndeks; a.mlf., "al-Kayrawân", *El²* (İng.), IV, 824-832; Abdülazîz es-Seâlibî, *Târihu Shimâli İfrikiyyâ* (nşr. Ahmed b. Milâd - Muhammed İdrîs), Beyrut 1407/1987, tür.yer.; Muhammed Zeytûn, *el-Kayrevân ve devrûhâ fi'l-hadâreti'l-İslâmiyye*, Kahire 1408/1988; Müncî el-Kâ'bî, *el-Kayrevân*, Beyrut 1990; Nadir Özkuymcu, *Fethinden Emevilerin Sonuna Kadar Misir ve Kuzey Afrika* (doktora tezi, 1993), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 10-13, 64-70, 133-215; G. Yver, "Kayravan", İA, VI, 467-471.

NÂDIR ÖZKUYUMCU

- Γ **KAYREVAN ULUCAMİİ**
(bk. SÎDÎ UKBE CAMİİ).
- Γ **KAYREVÂNÎ,**
Abdullah b. Abdurrahman
(bk. İBN EBÛ ZEYD).
- Γ **KAYREVÂNÎ,**
Muhammed b. Ca'fer
(bk. KAZZÂZ).
- Γ **KAYS b. AMR**
(bk. NECÂŞÎ, Kays b. Amr).
- Γ **KAYS b. ÂSIM**
(قس بن عاصم)
Ebû Alî (Ebû Talha, Ebû Kabîsa)
Kays b. Âsim b. Sinâna
b. Hâlid et-Temîmî el-Minkarî
(ö. 47/667)
Şair sahâbî.

Temîmoğulları kabilesine mensup olup Câhiliye dönemi şairlerindendir. 9 (630) yılında Temîmoğulları Hz. Peygamber'e zekât vermemi reddederek baş kaldırdılar. Resûl-i Ekrem, durumu öğrenince Uyeyne b. Hisn el-Fezârî'yi ellî kişilik bir müfreze ile Temîmoğulları'na karşı gönderdi. Uyeyne âni bir baskın düzenleyerek ellî iki kişiyi esir alıp Medine'ye sevketti. Bunun üzerine aralarında Kays b. Âsim'in da bulunduğu bir heyet elçi olarak Medine'ye geldi. Resûlullah gelen heyete ikramda bulundu, Kays için, "Bu bedevîlerin efendisidir" dedi ve esirleri serbest bıraktı. Kays ve beraberindekiler bu sırada müslüman oldular. Hz. Peygamber, daha sonra da elçi olarak huzuruna gelen Kays'ı Benî Mukâis kabilesinin zekâtlarını toplamakla görevlendirdi.

Bazı kabilelerin irtidad ettiği Hz. Ebû Bekir döneminde Kays'ın Medine'deki yonetime bağlılığı sarsıldı ve topladığı zekât mallarını kabilesine dağıttı. Onun irtidad ederek peygamberlik iddiasında bulunan Secâh et-Temîmiyye'ye katıldığı da nakledilmektedir. Hâlid b. Velîd, Secâh ve Müseylimetülkezzâb ile savaşmak üzere Yamâme'ye geldiğinde orada bulunan Kays b. Âsim'i esir aldı. Kays ise Hâlid b. Velîd'e Müseylimetülkezzâb'ın eline geçen oğlunu istemek üzere geldiğini söyledi. Bunun üzerine Hâlid Kays'ı serbest bıraktı. Kays b. Âsim'in esir düşmeden önce irti-

dad etmekten vazgeçtiği kaydedilmekte ve Secâh ile Müseylimetülkezzâb'ı yeren bazı beyitleri buna delil gösterilmektedir. Kays ridde olaylarının başlangıcında Medine'ye karşı düşmanlık göstermemiş, çikan isyanlara karşı Medine'nin tutumunu gözlerken de tarafsız davranışmış, Uman'dan Medine'ye gitmek üzere Temîmoğulları topraklarından geçen Amr b. Âs'a refakat etmiştir. Benî Hanîfe'nin isyanının bastırılmasıından sonra Bahreyn'e gitmekte olan Alâ b. Hadramî'ye katılmış, âsilerden Hutam ve Ebcer b. Bücveyr'i öldürmüştür. Daha sonra Basra'ya yerleşen Kays burada vefat etti.

İyi bir hatip olan Kays b. Âsim, kîsrânın huzurunda yaptığı konuşmasıyla takdir toplamıştı. Onun Hîre Hükümdarı Nu'mân b. Münzir'e gönderilen müfâharet heyeti içerisinde yer aldığı da bildirilmektedir. Ahnef b. Kays hilmi Kays b. Âsim'dan öğrendiğini söyleyerek onun, oğlunu öldüren yeğenini saliverdiğini, oğlunun diyetini de annesine kendisinin ödediğini nakletmektedir. Bundan dolayı, "Kays'tan hilim aldı" sözü darbîmesel olmuştur.

Müslüman olmadan önce içki içmemesi, fakat kız çocuklarını diri diri gömmesiyle tanınan Kays b. Âsim yaptıklarını Hz. Peygamber'e anlatmış, o da kendisine öldürdüğü her kızı için bir köle âzat etmemesini veya deve kurban etmesini emretmiştir. Bir gün Resûl-i Ekrem'i çocukların dan birini severken görmüş ve kendisinin birçok kızı olmasına rağmen hiçbirini kucağına alıp sevmediğini söylemiştir. Kays'ın kızlarından birini nasıl diri diri gömdüğü kendisine anlatıldığında Hz. Peygamber çok üzünlendiğinden ağlamış ve, "Bu katı kalplilik, merhamet etmeye kimseye merhamet olunmaz" demiştir. Kays b. Âsim, Resûlullah'tan birkaç hadis rivayet etmiş, Hasan-ı Basîrî, Ahmed b. Kays, Halîfe b. Husayn ve oğlu Hâkim b. Kays da kendisinden rivayette bulunmuştur. Bazı beyitleri dışında Kays'ın şiirleri günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabâkât*, I, 293-294; İbn Hâbib, *Muhabber*, s. 237; Ebû'l-Ferec el-İsfahâni, *el-Eğâni*, XIV, 69-71, 76, 83, 88-90; İbnü'l-Esîr, *Çasdû'l-ğâbe*, IV, 433; İbn Hallîkân, *Vefeyât*, I, 183; İbn Hâcer, *el-İşâbe*, V, 483-485; Şâmî, *Sübüllü'l-hüdâ*, VI, 613-614; Cevâd Ali, *el-Muâşâşâl*, V, 91-92; Hüseyîn Hasan, *A'lâmü Temîm*, Beyrut 1980, s. 450-451; Affî Abdurrahman, *Mu'cemü's-şu'ara*, Riyad 1403/1983, s. 288; a.mlf., "Kays b. Âsim, Seyyidü ehli'l-veber". ME, LII/1 (1980), s. 770-795; Abdülhay el-Kettâni, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), bk. İndeks; M. J. Kister, "Kays b. Âsim", *El²* (İng.), IV, 832.

ALİ OSMAN ATEŞ